

ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ

Native vetiver grass learning center and local wisdom utilization in Phu Sing district Sisaket province

นพเรศวร์ ธรรมศรีณกุล

อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) เพื่อจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกร เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาการเกษตรกุสุมาลย์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน โรงเรียน ชาวบ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร และกลุ่มแม่บ้านสินค้า OTOP โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเจาะจงขอบเขตด้านพื้นที่ในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Par) วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) การทำปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาบริบทของพื้นที่ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง สูตรวิธีการและการใช้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (structured interview) แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่า (IOC) ค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบ (exploration factor analysis) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่เกี่ยวข้อง (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเน้นเนื้อหาที่ปรากฏในข้อความหรือสารอย่างมีระบบ

ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน พบว่า ส่วนใหญ่รู้จักหญ้าแฝก จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 และไม่รู้จักหญ้าแฝก จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 โดยทั่วไปหญ้าแฝกที่เป็นที่รู้จักมักเป็นพันธุ์สงขลา 3 ร้อยเอ็ด กำแพงเพชร 2 สุราษฎร์ ศรีลังกา นครสวรรค์ หญ้าแฝกคลุม แฝกดอน และแฝกคลุมผลจากข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 คน พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ได้มีการรับความรู้การถ่ายทอดด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง เช่น ลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การทำปุ๋ยหมักอาหารสัตว์ ทำเป็นหัตถกรรมเครื่องจักสานจากหญ้าแฝกและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำไปปฏิบัติมากที่สุดจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาคือการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการขยายพันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเพื่อใช้ในพื้นที่ของตนเองและชุมชน มีการนำมาปฏิบัติจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1 การได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการนำต้นกล้าหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองไปปลูกในแปลงเกษตรของเกษตรกร มีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ

19.0 ตามลำดับ หลังการเข้าร่วมโครงการจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้การขยายพันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเพื่อใช้ในพื้นที่ของตนเองและชุมชน จะมีการถูกนำไปปฏิบัติมากที่สุดจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ การได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเช่น ลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การทำปุ๋ยหมักอาหารสัตว์ทำเป็นหัตถกรรมเครื่องจักสานจากหญ้าแฝก และการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจากกลุ่มตัวอย่าง จะมีการนำไปปฏิบัติ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 95.2 และการได้รับการถ่ายทอดความรู้หลังเข้าร่วมโครงการจะมีการกลุ่มตัวอย่างจะมีการนำไปปฏิบัติ รองลงมาคือ การนำต้นกล้าหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองไปปลูกในแปลงของเกษตรกรการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการปลูกหญ้าแฝกในศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 90.5 ตามลำดับ

2. การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

1) หญ้าแฝกที่นิยมใช้ปลูกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มี 2 สายพันธุ์คือ ได้แก่ หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 และพันธุ์ร้อยเอ็ด 2) หญ้าแฝกใช้เป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ 3) หญ้าแฝกใช้เป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำฟีดหมัก 4) ประโยชน์ทางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานจากใบหญ้าแฝก 5) ใช้ประโยชน์ทางยามีฤทธิ์ในการต้านเชื้อราในการเป็นโรคคอกแลกเกิ้ลอื่น

3. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกขึ้นที่สถานีพัฒนาที่ดิน ในศูนย์พัฒนาการเกษตรกุสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสิงห์ โดยมีแปลงสาธิตหญ้าแฝกจำนวน 20 ไร่ โดยเป็นทั้งแปลงสาธิต และเป็นศูนย์การกระจายขยายพันธุ์หญ้าแฝกให้กับเกษตรกรที่มีความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องต่างๆ ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้ หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study the native vetiver grass in Phu Sing district, Sisaket province, 2) to study local wisdom utilization in Phu Sing district, Sisaket province, and 3) to establish the native vetiver grass learning center and local wisdom utilization in Phu Sing district, Sisaket province. The purposive samples were agriculturists, staffs at Royal Agriculture Development Center of Phu Sing, staffs at Land Development Department, community leaders, teachers, students, citizens in the area of Phu Sing district, officers at public health center, local wisdom philosophers of herbs, and women's group of OTOP product in Phu Sing district, Sisaket province. This qualitative research and Quantitative Research participatory research consisted of 3 steps as follows: 1) study the native vetiver grass in Phu Sing district, Sisaket province, 2) perform participating operation of the community to study area aspect in order to collect information about the utilization of native vetiver grass usage according to local wisdom and to study the knowledge conveying from model PTT agriculturist including women's group of vetiver grass handicrafts in the Royal project at Khukhan district, Sisaket province, and 3) establish native vetiver grass learning center and local utilization in Phu Sing district, Sisaket province. The instruments used in this study were document analysis form, structured interview form, and questionnaires which were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, IOC, exploration factor analysis, and content analysis in systematic descriptive statistic.

The findings revealed that:

1. The overall result of 21 samples found that 14 people (66.7%) knew local vetiver grass while 7 people (33.3%) don't. Well-known vetiver grass species were Songkhla 3, Roi-et, Kumpaengpetch 2, Surat, Sri Lanka, Nakhon Sawan, covered vetiver grass, parted vetiver grass, and grouped vetiver grass. Moreover, the knowledge aspects of 21 samples people before participating in the project were, for instance, reducing soil erosion, making fertilizer, producing animal food, making vetiver grass handicraft and local wisdom utilization. These skills were used by 9 people (42.9%) followed by breeding native vetiver grass which was used by 8 people (38.1%), The planting of native vetiver grass seedlings was adopted least at 4 people (19.0%) respectively. After participating in this project, number of samples who used breeding native vetiver grass method was 21 people (100%) followed by reducing soil erosion, making fertilizer, producing animal food, medicine, making vetiver grass handicraft and local wisdom utilization amount of 20 people (95.2%). The minor implementation of 2 issues of knowledge gaining after participating in this project were planting of native vetiver grass seedlings and establishing native vetiver grass learning center. The establishment of learning center in demonstration plots area was supported by 19 people (90.5%) respectively.

2. Concerning to the local wisdom utilization of native vetiver grass in Phu Sing district, Sisaket province, the result revealed that 1) the native vetiver grass used for conserving soil, water and preserving natural resources were 2 kinds: Songkhla 3 and Roi-et, 2) the native vetiver grass was selected to use for ruminant animal feeding, 3) the villagers used the native vetiver for ruminant animal feeding to make fermented plant, 4). the products of vetiver grass handicraft, 5) the medical advantage was anti-fungal disease.

3. In the aspect of establishing native vetiver grass learning Center and local wisdom utilization in Phu Sing district, Sisaket province, the learning center was located at Land Development Station in the area of Phu Sing Agricultural Development Center with 20 rai (32,000 square meters) of demonstration plots of vetiver grass which will be used both as demonstration plots and distribution center for agriculturists and extended to sustainable development.

Keywords: native vetiver grass, learning center, local wisdom utilization

บทนำ

ประเทศไทย เป็นประเทศเกษตรกรรมที่สืบเนื่องติดต่อกันมาช้านานหลายร้อยปี ดังมีคำกล่าวในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมัยสุโขทัยว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แต่ในปัจจุบัน พื้นที่เกษตรกรรมลดลง เพราะภาคธุรกิจได้ขยายตัวจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดแรงกดดัน ขยายพื้นที่เกษตรสู่พื้นที่สูง จึงมีการบุกรุกต้นไม้ ทำลายป่า ประกอบกับการใช้ที่ดินเพาะปลูกกันมานาน โดยมีได้มีการดูแลบำรุงรักษา จึงเกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินต่อเนื่องกันมา จนถึงขั้นวิกฤตในพื้นที่ของประเทศไทยทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ถึง 1 ใน 3 หรือประมาณ 107 ล้านไร่ ทำให้พื้นดินเสื่อมโทรมแห้งแล้ง หญ้าแฝก (Vetiver grass) นับว่าเป็นพืชที่มีคุณสมบัติช่วยในการเกษตรกรรมหลายด้าน ทั้งด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้านฟื้นฟูและปรับปรุงดิน และด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมเนื่องจาก

หญ้าแฝกมีระบบรากยาวและสานตัวกันอย่างแน่นช่วยให้มีการอุ้มน้ำและยึดหน้าดินได้ดี นอกจากนี้หญ้าแฝกยังมีคุณสมบัติในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี มีอายุหลายปี จากประโยชน์หลายด้านนี้เองจึงมีการส่งเสริมให้มีการปลูกหญ้าแฝกในหลายพื้นที่ และได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้จัดทำโครงการปลูกหญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติขึ้น ซึ่งหลังจากที่ปลูกแล้วต้องมีการตัดใบและลำต้นเพื่อให้หญ้าแฝกมีการแตกกอมากยิ่งขึ้น ส่วนของใบหญ้าแฝกที่ถูกตัดสามารถนำมาใช้เลี้ยงสัตว์เคี้ยวเอื้องได้ โดยต้นและใบหญ้าแฝกตัดที่อายุ 4 สัปดาห์ มีโปรตีนประมาณ 8% ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับหญ้าอาหารสัตว์ตัวอื่น เช่น หญ้ารูซี่ กินนี เป็นต้น ซึ่งก็นับว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาชีพเสริม

อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่อำเภอภูสิงห์ เป็นพื้นที่ราบสูงจากระดับน้ำทะเล มีความลาดเอียงเป็นลูกคลื่นในฤดูฝนเกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย เป็นผลทำให้เกิดฝนตกในฤดูฝน ทำให้พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการเกษตร เนื่องจากเทือกเขาพนมดงรักกันจึงทำให้ปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยเป็นปัญหาปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ประสบปัญหาภัยน้ำท่วม เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบสูงสลับลอนคลื่น หากมีฝนตกชุกจะทำให้เกิดน้ำท่วมน้ำไหลหลาก ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็ว จึงเกิดน้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตรอย่างรวดเร็ว ปัญหาของชุมชน ประชากรมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงประสบปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพส่วนมากคือปัญหาการที่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรได้และขาดแหล่งกักเก็บน้ำในฤดูแล้ง ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปัญหาภัยแล้งซ้ำซ้อนติดต่อกันหลายปี ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากดินเสื่อมโทรมและพื้นที่แห้งแล้ง ไม่มีการปลูกหญ้าแฝกปกคลุมเพื่อป้องกันการพังทลายของดินและการนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอภูสิงห์มีหญ้าแฝกที่มีหลายพันธุ์ แต่ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง (ศูนย์ข้อมูล: โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ/โครงการพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง, แนวพระราชดำริ, หลักการทรงงาน, หญ้าแฝก, การบริหารจัดการน้ำ ฯลฯ ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มา: สำนักงานประสานงานโครงการพื้นที่ 2 ข้อมูล ณ วันที่: 8 พฤษภาคม 2556)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝก เป็นแปลงสาธิตและขยายพันธุ์ เป็นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า นำไปสู่ระบบเกษตรแบบยั่งยืน ตามแผนยุทธศาสตร์เรื่องของการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแง่ของการรักษาฐานทรัพยากรและมีความสมดุลของระบบนิเวศน์ และยังเป็น การส่งเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์

จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
เขตอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกร เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน โรงเรียน ชาวบ้านในเขตพื้นที่อำเภอภูสิงห์ และสถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร และกลุ่มแม่บ้านสินค้า OTOP โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเจาะจง

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 ศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 การทำปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในการศึกษาบริบทของพื้นที่การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง สูตรวิธีการและการใช้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน นักศึกษา โรงเรียน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน และผู้ที่สนใจใน จังหวัดศรีสะเกษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เช่น ศูนย์การเรียนรู้รณรงค์การเผยแพร่ในวารสาร จดสิทธิบัตร ฯลฯ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และด้านอื่นๆ ดังนี้

1. ต้องค์ความรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ได้ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ การเผยแพร่ในวารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต

3. ได้พื้นที่รณรงค์ในการปลูกหญ้าแฝก เป็นศูนย์การเพาะปลูกกระจายขยายพันธุ์ ในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Par) และวิจัยฐานชุมชนเป็นหลักโดยวิจัยมีส่วนร่วมกับเกษตรกร เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ตามโครงการพระราชดำริ สาธารณสุขอำเภอ เกษตรกรเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พระ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านในอำเภอภูสิงห์ นักศึกษา มหาวิทยาลัย นักวิจัย โรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ที่สนใจ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสืบทอดในวิถีชีวิตต่อไป ซึ่งที่วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการขั้นตอนดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของหญ้าแฝก ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ตามโครงการพระราชดำริศูนย์พัฒนาการเกษตรอำเภอภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองท้องถิ่น สาธารณสุขอำเภอ องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านอำเภอภูสิงห์ พระ หมอชาวบ้าน ชาวบ้าน มหาวิทยาลัย นักวิจัย โรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ที่สนใจเขตอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ได้แก่

1) เกษตรกร จำนวน 21 คน

2) องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้รู้ อำเภอภูสิงห์ อำเภอภูสิงห์ พระ ชาวบ้าน มหาวิทยาลัย นักวิจัย โรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ที่สนใจ จำนวน 20 คน

3) เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Selection)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำรา หนังสืออินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในชุมชน
2. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดังนี้
 - 2.1 แบบบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงในการจัดเวทีสนทนากลุ่มในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นใน อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
 - 2.2 แบบสัมภาษณ์ เน้นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการและแบบสอบถาม โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ (Interview guide) ในเรื่องหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและใน อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
 - 2.3 แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และแบบสนทนาแบบเจาะลึกในบางประเด็น เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นใน อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พร้อมบอกวิธีการนำมาใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สูตรและสรรพคุณการทำอาหารสำหรับสัตว์ พืชหมัก ยาฆ่าแมลง มุงหลังคา น้ำหอมสกัด สูตรและสรรพคุณการทำยาสมุนไพร การรักษาระบบนิเวศ การอนุรักษ์ดิน น้ำ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานจากหญ้าแฝก ฯลฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีกระบวนการขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและโครงงานวิจัย
2. กำหนดขอบเขตเนื้อหา ที่จะมาสร้างแบบสอบถาม แบบสนทนาแบบเจาะลึกและแบบสัมภาษณ์
3. ดำเนินการสร้างเครื่องมือ
4. ประเมินเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ
5. ทดลองใช้เครื่องมือ
6. ปรับปรุงเครื่องมือตามเกณฑ์ที่วางไว้
7. นำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) และเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า ได้แก่ มิติบุคคล มิติสถานที่ หนังสือเรื่องหญ้าแฝกที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และทำการสรุปผลข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะตามความเหมาะสมดังนี้

ตอนที่ 1 นำตัวอย่างหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง ที่สำรวจพบ มาตรวจสอบชนิดโดยอาศัยเอกสารรูปวิธาน (Key) ตามหนังสือ Flora of Thailand หรือเทียบรูปจากหนังสือต่างๆ ได้แก่ หญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติ (กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์) สมุนไพร (สมสุข 2534) สารานุกรมสมุนไพรรวมหลักเภสัชกรรมไทย (วุฒิ. 2540) พจนานุกรมสมุนไพร (วิทย์. 2542) หญ้าแฝก ปตท. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง, แนวพระราชดำริ

หลักการทรงงาน, หย้าแฝก, การบริหารจัดการน้ำ ฯลฯ ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มา: สำนักงานประสานงานโครงการพื้นที่ 2 (2556).

ตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายประกอบตารางเน้นเนื้อหาที่ปรากฏในข้อความหรือสาระอย่างมีระบบการวิจัยเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่า (IOC)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติ Frequency และ Multiple response ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่า (IOC) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนเพศหญิงมีจำนวนน้อยส่วนใหญ่อายุ 45 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพเกษตรกร รองลงมาคือไม่ประกอบอาชีพและมีอาชีพเป็นแม่บ้านน้อยที่สุด โดยส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท พบว่าระดับการศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองของกลุ่มตัวอย่างมีความรู้อยู่ในระดับปานกลางที่มีความรู้ด้านหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและสนใจที่จะเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่าง 21 คน มีระดับความคิดเห็นต่อโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ระดับความคิดเห็นด้านหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเหมาะสมและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ดินน้ำการเป็นอาหารสัตว์ ใช้ทางรักษาโรคเป็นปุ๋ยหมัก ใช้มูลหลังคา เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟ ฉากกั้นห้อง ผลจากการศึกษาพันธุ์หญ้าแฝกที่เกษตรกรรู้จักจากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 21 คน พบว่า เกษตรกรจำนวน 14 คน รู้จักหญ้าแฝกทุกสายพันธุ์ และเกษตรกรจำนวน 7 คน ไม่รู้จักหญ้าแฝกสำหรับพันธุ์หญ้าแฝกที่เกษตรกรรู้จักคือหญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 ร้อยเอ็ด กำแพงเพชร 2 สุราษฎร์ ศรีลังกา นครสวรรค์

ความต้องการของเกษตรกรในการจัดอบรมความรู้เรื่องหญ้าแฝกส่วนใหญ่ต้องการให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องหญ้าแฝกมากที่สุด เพื่อนำไปปฏิบัติและต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่ศูนย์เกษตรภูสิงห์ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ มากที่สุด จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการได้มีการรับรู้การถ่ายทอดด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเช่น ลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การทำปุ๋ยหมักอาหารสัตว์ทำเป็นหัตถกรรมจากหญ้าแฝกเกษตรกรได้มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการขยายพันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเพื่อใช้ในพื้นที่ของตนเอง ในชุมชน ส่วนการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการนำต้นกล้าหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองไปปลูกในแปลงเกษตรของเกษตรกรมีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดและหลังจากการเข้าร่วมโครงการได้รับการถ่ายทอดความรู้การขยายพันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเพื่อใช้ในพื้นที่ของตนเอง และในชุมชนเกษตรกรจะมีการนำไปปฏิบัติมากที่สุดเป็นจำนวน 20 คน

2. ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาของเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน เจ้าหน้าที่ศูนย์เกษตรอำเภอภูสิงห์ เกษตรกรอำเภอภูสิงห์ จำนวน 21 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนผู้รู้ โดยทำการสำรวจในฤดูแล้ง และฤดูฝน พบพืชหญ้าแฝกจำนวน 10 สายพันธุ์ เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2560 มีดังนี้

2.1 หญ้าแฝกที่นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พันธุ์หญ้าแฝกที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทางการอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดินได้คัดเลือกหญ้าแฝกที่มีลักษณะเด่นทางการอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 10 สายพันธุ์ และนำมาปลูกในพื้นที่ศูนย์เกษตรภูสิงห์และได้แจกจ่ายเกษตรกรไปปลูกที่ไร่นาในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ในพื้นที่ห้วยตึกขุ ห้วยศาลา ห้วยสำราญ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจะมีประโยชน์โดยเฉพาะฤดูฝนน้ำในห้วยต่างๆ จะมีปริมาณมากซึ่งจะเอ่อล้นและไหลไปยังอำเภอเมืองศรีสะเกษ ทำให้เกิดน้ำท่วมได้ หญ้าแฝกจะช่วยซึมซับน้ำได้และกันคันดินได้เป็นอย่างดี เพราะมีคุณสมบัติในการดูดซึมน้ำและมีรากยาว

จากการสำรวจศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการศึกษจากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ตัวแทนเกษตรกรจำนวน 21 คน ประชาชนผู้รู้อำเภอภูสิงห์ และอำเภอภูสิงห์ โดยทำการสำรวจในฤดูแล้ง และฤดูฝน พบพืชหญ้าแฝกจำนวน 2 สายพันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ประเภทหญ้าแฝกกลุ่ม ได้แก่ พันธุ์สงขลา 3 มีลักษณะกอปรก ทรงพุ่มกาง ใบมีสีเขียว ท้องใบมีสีชาวละเอียด ใบค่อนข้างใหญ่ เป็นมันและอ่อน ดอกสีม่วงแดง ประเภทหญ้าแฝกดอน ได้แก่ พันธุ์ร้อยเอ็ด เจริญเติบโตในสภาพพื้นที่ดินทราย มีลักษณะกอตั้ง มีการแตกหน่อแน่น มีขนาดเล็กใบมีสีเขียว หยาดกร้าน มีสันกลางใบชัดเจน ดอกสีน้ำตาล

2.2 การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง ผลการศึกษาพบว่าหญ้าแฝกเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ ในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ว่าลักษณะหญ้าแฝกเหมาะเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ แต่ข้อเสียคือมีใบแหลมคม

2.3 การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง ผลการศึกษาพบว่าหญ้าแฝกเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำพืชหมัก

เกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักการทำพืชหมัก (Silage) เป็นรูปแบบหนึ่งของการถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ใช้ในยามขาดแคลน โดยหลักการของพืชหมักคือนำพืชอาหารสัตว์ที่มีความชื้นมาเก็บรักษาไว้ในสภาพที่ไม่มีอากาศเพื่อให้เกิดกรดจากกระบวนการหมักโดยจุลินทรีย์ในธรรมชาติโดยคุณค่าทางอาหารสัตว์มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดสำหรับไว้ใช้เป็นอาหารสัตว์ในช่วงขาดแคลนพืชสดนอกจากนี้การทำพืชหมักโดยการเพิ่มสารเสริมช่วยในการหมักเพื่อให้การทำงานของจุลินทรีย์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหมักมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเฉพาะจุลินทรีย์ที่ย่อยเยื่อของพืช ทำให้การย่อยได้เพิ่มขึ้นจึงนับว่าเป็นการปรับปรุงคุณภาพอาหารหยาบให้ดีขึ้น

2.4 การนำมาใช้ประโยชน์ทางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานจากใบหญ้าแฝก

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านประโยชน์ทางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก เกษตรกร กลุ่มแม่บ้านในอำเภอภูสิงห์ และอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ มีการนำหญ้าแฝกมาสานเป็นข้าวของเครื่องใช้และมีความงามเหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น กระเป่า จานรองแก้ว หมวก ไข่มุกหลังคาเครื่องประดับตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟ ฉากกันห้อง เป็นต้น

2.5 การศึกษาหญ้าแฝกจากประชาชนชาวบ้านและเกษตรกรในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยทำการสำรวจในฤดูแล้ง และฤดูฝน พบพืชหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองมีการใช้ประโยชน์ทางยาตามภูมิปัญญาท้องถิ่นคือหญ้าแฝกดอนและหญ้าแฝกกลุ่ม (Vetiverazizanooides, Nash) มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อราในการเป็นโรคกลากเกลื้อน

3. ผลการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นใน อำเภอ ภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลจากการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2560 มีจำนวนเกษตรกรที่เป็นแกนนำเรื่องหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมือง จำนวน 21 คน เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ศูนย์เกษตรภูสิงห์ จำนวน 2 ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ มีมติในที่ประชุมให้มีการจัดตั้งศูนย์ขึ้นที่สถานีพัฒนาที่ดิน ในศูนย์เกษตรตามโครงการพระราชดำริอำเภอภูสิงห์ โดยมีแปลงสาธิตหญ้าแฝกจำนวน 20 ไร่ ที่เป็นทั้งแปลงสาธิต และเป็นศูนย์การกระจายขยายพันธุ์หญ้าแฝกให้กับเกษตรกรที่มีความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องต่างๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และในการถ่ายทอดบทเรียนเกษตรกรได้นำเสนอความคิดเห็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองให้กับผู้สนใจ เกษตรกร นักท่องเที่ยว นักเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแปลงสาธิต เป็นแหล่งขยายพันธุ์ และเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการได้รับความรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองเช่นลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การทำปุ๋ยหมักอาหารสัตว์ ทำเป็นหัตถกรรมจากหญ้าแฝกและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างจะนำไปปฏิบัติมากที่สุด ส่วนด้านการนำต้นกล้าหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองไปปลูกในแปลงเกษตร ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการมากที่สุดที่จะให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการปลูกหญ้าแฝกในศูนย์การเรียนรู้และเป็นแปลงสาธิตสอดคล้องกับงาน วิจัยของ เรวัต ลิขิตวงศ์ (2543) ได้ศึกษาการรับรู้ประโยชน์ของหญ้าแฝกของเกษตรกรชาวเขาโครงการพัฒนาออยตุง กรณีศึกษา: ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรชาวเขามีความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกในระดับปานกลาง มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลางหรือทิศทางบวก การรับรู้ประโยชน์ของหญ้าแฝกของเกษตรกรชาวเขาด้านสิ่งแวดล้อมในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน มีการรับรู้แตกต่างกันตามอายุ เผ่าพันธุ์ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาที่ตั้งถิ่นฐาน จำนวนพื้นที่ที่ปลูกหญ้าแฝก การอนุรักษ์ดินและน้ำ การรับรู้แตกต่างกันตามอายุและรายได้ของครอบครัว จำนวนพื้นที่ที่ปลูกหญ้าแฝก ระยะเวลาในการปลูกหญ้าแฝกระยะเวลาที่ตั้งถิ่นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนตัวแปรของการรับรู้ประโยชน์ของหญ้าแฝก ของเกษตรกรชาวเขาด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คือเผ่าพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาที่ตั้งถิ่นฐาน จำนวนพื้นที่ที่ปลูกหญ้าแฝก

2. ผลจากการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

2.1 หญ้าแฝกที่นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พันธุ์ หญ้าแฝกที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทางการอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดินได้คัดเลือกหญ้าแฝกที่มีลักษณะเด่นทางการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 10 สายพันธุ์ และนำมาปลูกในพื้นที่ศูนย์เกษตรภูสิงห์และได้แจกจ่ายเกษตรกรไปปลูกที่ไร่นาในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ในพื้นที่ที่ห้วยตึกขุ ห้วยศาลา ห้วยสำราญ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ (2527) กล่าวว่าหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำซึ่งมีผลโดยตรงต่อการควบคุมการชะล้างพังทลายของดินนั้นมีหลักการใหญ่ๆ 3 หลักการดังนี้

1. ลดพลังกัดเซาะของตัวการชะล้างพังทลาย วิธีการที่ดีที่สุดก็คือจะต้องมีสิ่งปกคลุมดิน โดยวิธีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นวิธีทางพืช

2. ลดสมรรถนะการเคลื่อนย้ายดินตะกอน โดยการควบคุมมิให้เกิดกระบวนการน้ำไหลบ่าหน้าดิน ลดอัตราความเร็วความลาดเทของพื้นที่ หากสิ่งกีดขวางทางเดินของน้ำโดยวิธีกล เช่น สิ่งก่อสร้างหรือโดยการปลูกพืชให้ขึ้นหนาแน่นเป็นแนวกำแพงช่วยต้านความเร็วและเบนทิศทางการไหลของน้ำ

3. เสริมสร้างหรือบูรณะความอุดมสมบูรณ์และสมรรถนะทางอุทกวิทยาของดิน เป็นการเสริมสร้างให้ดินมีอินทรีย์วัตถุหน้าดินดี โดยวิธีปรับปรุงบำรุงดิน คือ มีการใส่ปุ๋ยอาจจะเป็นปุ๋ยคอก ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ปุ๋ยหมักหรืออาจจะใช้พืชตระกูลถั่วช่วยก็ได้และไถพรวนให้ถูกวิธี มีมาตรการในการควบคุมการชะล้างพังทลายของดิน

และสอดคล้องกับงานวิจัยของบรรณรัตน์ เก่งกลกิจ (2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรชาวไทยภูเขาในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จการปลูกหญ้าแฝกของเกษตรกรชาวไทยภูเขา พิจารณาจากระยะเวลาที่ปลูก และพื้นที่ที่เหลือส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จเกษตรกรชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝกอยู่ในระดับสูง สำหรับการตัดสินใจปลูกหญ้าแฝกส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ เป็นผู้แนะนำ เหตุผลในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมพันธุ์หญ้าแฝกได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกซ่อมและไม่ปฏิบัติตามการตัดแต่งใบ

2.2 หญ้าแฝกเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ ในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ลักษณะหญ้าแฝกเหมาะเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ แต่มีข้อเสียคือใบหญ้าแฝกมีความคม สอดคล้องกับ จินดา และคณะ (2538) กล่าวไว้ว่า (1) ปริมาณการกินหญ้าแฝกของสัตว์จากการทดลองความชอบกินหญ้าแฝกของโคนม พบว่าโคนมไม่ชอบกินหญ้าแฝกทั้ง 10 สายพันธุ์ แต่มีแนวโน้มว่า สัตว์จะชอบกินหญ้าแฝกกลุ่มมากกว่าหญ้าแฝกตอน ซึ่งสัตว์กินหญ้าแฝกกลุ่มได้เฉลี่ย 1.61 กิโลกรัมต่อตัว และกินหญ้าแฝกตอนได้เฉลี่ย 1.44 กิโลกรัมต่อตัว ทั้งนี้เนื่องจากหญ้าแฝกตอนมีใบที่คมและสาวกมากกว่าหญ้าแฝกกลุ่ม ซึ่งจัดว่ามีความชอบกินอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับพืชอาหารสัตว์คุณภาพดี (2) โปรตีนและผลผลิตโปรตีน ปริมาณโปรตีนในหญ้าแฝก จำนวน 10 สายพันธุ์ เนื่องจากหญ้าแฝกกลุ่มมีการเจริญเติบโตช้ากว่าหญ้าแฝกตอนเมื่อปลูกบริเวณที่มีความชื้นต่ำซึ่งหญ้าแฝกกลุ่มมีความสูงเฉลี่ย 84 เซนติเมตร ส่วนหญ้าแฝกตอนมีความสูงเฉลี่ย 92 เซนติเมตร ดังนั้น หญ้าแฝกกลุ่มส่วนที่ตัดตัวผลผลิตจะมีส่วนยอดมากกว่าหญ้าแฝกตอน จึงมีโปรตีนอยู่สูงกว่า ซึ่งทั้งหญ้าแฝกตอนและหญ้าแฝกกลุ่มมีโปรตีนเฉลี่ย 7.1-7.8 เปอร์เซ็นต์ เทียบได้กับพืชอาหารสัตว์คุณภาพดี ตามเกณฑ์มาตรฐานอาหารสัตว์ของกองอาหารสัตว์ (จินดา และคณะ, 2538)

มีรายงานการใช้หญ้าแฝกเป็นอาหารสัตว์ทั้งในรูปสดรูปแห้ง รวมทั้งลูกหมาก จากการศึกษานี้ของ Hon et al. (2005) ได้ทำการศึกษา หากการย่อยได้ของหญ้าแฝกสดในแพะ ซึ่งหญ้าแฝกที่นำมาใช้มีโปรตีน แฉ่า NDF และ ADF เท่ากับ 11.3, 9.0, 71.1 และ 33.0 % ตามลำดับ และเมื่อนำหญ้าแฝกดังกล่าวมาประเมินการย่อย พบว่า แพะสามารถกินหญ้าแฝกสดคิดเป็นน้ำหนักสดได้ 1.03 กิโลกรัมต่อวัน คิดเป็นวัตถุดิบแห้งได้ 275 กรัมต่อวัน หรือคิดเป็น 2.08 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว และเมื่อทำการประเมินการย่อยได้แบบปรากฏ (Apparent digestibility) พบว่า มีเปอร์เซ็นต์การย่อยได้ของวัตถุดิบเท่ากับ 77.68

2.3 หญ้าแฝกเป็นอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำพืชหมักในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักการทำพืชหมัก (Silage) เป็นรูปแบบหนึ่งของการถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ใช้ในยามขาดแคลนโดยหลักการของพืชหมักคือนำพืชอาหารสัตว์ที่มีความชื้นมาเก็บรักษาไว้ในสภาพที่ไม่มีอากาศเพื่อให้เกิดกรดจากกระบวนการหมักโดยจุลินทรีย์ในธรรมชาติโดยคุณค่าทางอาหารสัตว์มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดสำหรับไว้ใช้เป็นอาหารสัตว์ในช่วงขาด

แคลนพืชสด นอกจากนี้การทำพืชหมักโดยการเพิ่มสารเสริมช่วยในการหมักเพื่อให้การทำงานของจุลินทรีย์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหมักมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเฉพาะจุลินทรีย์ที่ย่อยเยื่อใยของพืชทำให้การย่อยได้เพิ่มขึ้น จึงนับว่าเป็นการปรับปรุงคุณภาพอาหารหยาบให้ดีขึ้น ข้อดีของหญ้าหมักได้แก่สามารถทำได้ทุกฤดูกาลสามารถใช้ทุกส่วนของต้นพืชให้เป็นประโยชน์ ส่วนของลำต้นที่แข็งเมื่อหมักแล้วจะอ่อนนุ่มใช้พื้นที่ในการเก็บรักษาน้อย หญ้าหมักมีลักษณะอวบน่า สัตว์ชอบกินการสูญเสียโดยการร่วงหล่นของใบพืชจากการทำหญ้าหมักมีน้อยจึงสามารถรักษาธาตุอาหารต่างๆ ไว้ได้สูงกว่าหญ้าแห้งลดอันตรายจากอัคคีภัยในการเก็บเมื่อเทียบกับหญ้าแห้งสามารถรักษาได้นานเป็นปีๆ โดยคุณค่าทางอาหารไม่ลดลง ถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างดี ข้อเสียของหญ้าหมักได้แก่ต้องมีความรู้ความชำนาญในการทำหญ้าหมัก เปลือกแรงงานและลงทุนมากกว่าการทำหญ้าแห้งขาดวิตามินดี เป็นรา เสียหายง่ายเมื่อเปิดหลุมแล้วและเนื่องจากหญ้าหมักมีฤทธิ์เป็นกรดจึงทำลายภาชนะที่เป็นโลหะได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี ศรประสิทธิ์ และคณะ (2545) รายงานว่าหญ้าแฝกหมักกากน้ำตาล 10% มีค่า pH เท่ากับ 5.18 มีปริมาณกรดแลคติก 1.21% และเมื่อทำการประเมินคุณภาพจากกรดไขมันระเหยได้ (Volatile fatty acid) แล้ว หญ้าแฝกหมักกากน้ำตาล 10% เป็นพืชหมักที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และเมื่อวิเคราะห์ส่วนประกอบทางเคมีพบว่ามีค่าโปรตีน ไขมัน เยื่อใย เถ้า NFE NDF และ ADF เท่ากับ 7.12, 1.31, 31.78, 9.76, 50.03, 67.62, และ 37.34% ตามลำดับ

2.4 การนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ทางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จากผลการวิจัยพบว่า ด้านประโยชน์ทางผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก เกษตรกร กลุ่มแม่บ้านในอำเภอภูสิงห์ และอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีการนำหญ้าแฝกมาสานเป็นข้าวของเครื่องใช้และมีความงามเหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น กระเป๋า จานรองแก้ว หมวก ไซ้หมุงหลังคา เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟ ฉากกั้นห้อง เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยต่างๆ เกษตรให้ความเห็นว่า มีการนำส่งขายร้านของฝากที่กรุงเทพมหานคร เป็นสินค้ามีราคาแพง ซึ่งราคาเป็นอุปสรรคอันหนึ่งที่ทำให้สินค้าหัตถกรรมจากหญ้าแฝกขายได้ช้า เกษตรกรมีความคิดเห็นว่าควรมีการปรับราคาให้ต่ำลงเพื่อกระตุ้นปริมาณยอดจำหน่ายให้ได้มากขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝกหน้าที่ใช้สอยมีความปลอดภัยมีความแข็งแรงทนสมัย มีความสวยงามจากการสาน ถ้าเกษตรกรสามารถเป็นผู้ประกอบการจะสามารถยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝกไปสู่ตลาดโลกได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา กำพลรัตน์ (2543) ที่ได้ศึกษาการผลิตกระดาษแข็งหัตถกรรมจากใบหญ้าแฝกผลการศึกษาพบว่า 1) การยอมรับดอกกุหลาบ ประดิษฐ์ที่ผลิตจากกระดาษเยื่อใบหญ้าแฝกผสมเยื่อปอสา โดยผู้ชำนาญการ พบว่า ดอกกุหลาบประดิษฐ์ที่ผลิตจากกระดาษเยื่อปอสา ได้รับการยอมรับในระดับมากที่สุด ในด้านความสดของสี สำหรับในด้านความกลมกลืนของสี ความพลิ้วของกลีบดอก การทรงตัวของกลีบดอก ผิวสัมผัสของกลีบดอก การทรงตัวของดอก ความเหมือนธรรมชาติของดอก การยอมรับ ได้รับการยอมรับในระดับมาก เช่นเดียวกันกับการใช้เยื่อใบหญ้าแฝกผสมเยื่อปอสา ในอัตราส่วน 30:70 แต่มีความแตกต่างกันกับการใช้กระดาษเยื่อปอสาล้วน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) การยอมรับคุณภาพดอกกุหลาบประดิษฐ์ที่ผลิตจากกระดาษหัตถกรรมแยกใบหญ้าแฝกผสมเยื่อปอสา โดยผู้บริโภค พบว่าดอกกุหลาบประดิษฐ์ที่ผลิต จากกระดาษเยื่อปอสา ล้วนได้รับการยอมรับในระดับมากทุกด้าน ส่วนกระดาษเยื่อใบหญ้าแฝกผสมเยื่อปอสา ในอัตราส่วน 30:70 ได้รับการยอมรับ ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความกลมกลืนของสี การทรงตัวของดอก ความเหมือนธรรมชาติของดอกและการยอมรับ ส่วนในด้านของความสดของสี ความพลิ้วของกลีบดอก การทรงตัวของกลีบดอก ผิวสัมผัสของกลีบดอกได้รับการยอมรับในระดับปานกลางแต่คุณภาพของดอกกุหลาบประดิษฐ์ที่ผลิตจากกระดาษหัตถกรรมและใบหญ้าแฝกผสมเยื่อปอสาในอัตราส่วน 30:70 มีความแตกต่างกันกับดอกกุหลาบประดิษฐ์ที่ผลิตจากเยื่อปอสาล้วนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองมีการใช้ประโยชน์ทางยาตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลจากการศึกษาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกดอนและหญ้าแฝกกลุ่ม (Vetiveria Zizanioides, Nash) มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อราในการเป็นโรคกลากเกลื้อน เกสร

นันทจิต และคณะ (2541) (สมพร ทูตยานันต์ และคณะ, 2541) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ ธิรพร (2538) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาอาชีพและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่าหญ้าแฝกสามารถใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำและป้องกันการกัด เาะ พังทลายหน้าดินในที่ลาดเทในปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกจึงยังไม่เป็นที่นิยมและแพร่หลายมากนัก เนื่องจากเกษตรกรยังไม่ทราบถึงประโยชน์ที่แท้จริง ดังนั้นหญ้าแฝกสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดี ในด้านศิลปหัตถกรรมได้ใช้ใบและรากหญ้าแฝกได้หลายชนิดนำมาเป็นวัสดุขุดหลุมหลังคาหรือยุงฉาง ในด้านการใช้ประโยชน์เพื่อเป็นเครื่องหอมและเครื่องยาสมุนไพรหญ้าแฝกสามารถใช้เป็นยาสมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรคได้หลายชนิดและใช้ทำน้ำหอมได้ ส่วนในด้านการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่า สารสกัดจากรากหญ้าแฝกมีแนวโน้มว่าจะนำมาใช้ทดแทนสารเคมีในการป้องกันการกำจัดแมลงและรากหญ้าแฝกที่ปลูกป้องกันไม่ให้เกิดมลภาวะในแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากในกรดและโลหะหนักบางชนิด

3. ผลการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลจากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นใน อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการจัดตั้งศูนย์ขึ้นที่สถานีพัฒนาที่ดิน ในศูนย์พัฒนาเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูสิงห์ โดยมีแปลงสาธิตหญ้าแฝกจำนวน 20 ไร่ ที่เป็นทั้งแปลงสาธิต และเป็นศูนย์การกระจาย ขยายพันธุ์หญ้าแฝกให้กับเกษตรกรที่มีความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องต่างๆ ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และในการถ่ายทอดบทเรียนเกษตรกรได้นำเสนอความคิดเห็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองให้กับผู้ที่สนใจ เกษตรกร นักท่องเที่ยว นักเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแปลงสาธิต เป็นแหล่งขยายพันธุ์ แหล่งศึกษาดูงานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแนวรัตน์ ลิขิตวันเศรษฐ (2545:26) กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้คือถิ่นที่อยู่บริเวณบ่อเกิดแห่งที่หรือศูนย์ความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ความเข้าใจและความชำนาญซึ่งแหล่งเรียนรู้ จึงอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย บุญกล้า (2548: 9-10) ทางการวิจัยเรื่องรูปแบบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านห้วยคนทา แหล่งเรียนรู้เป็นศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ความเข้าใจและความชำนาญแหล่งเรียนรู้ อาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งเรียนรู้จะอยู่ในห้องเรียนหรือนอกโรงเรียน นอกจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนแล้วภายในโรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้มากมายเช่นบริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เรียบร้อยมีต้นไม้มีอาคารต่างๆ มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑน์ สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์และอีกมากมายล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น ส่วนแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนหรือรอบโรงเรียนภายในชุมชนและห่างไกลออกไปซึ่งมีแหล่งเรียนรู้มากสามารถให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ในสาขาวิชาทั้งด้านวิชาการศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่เพื่อเด็กสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งนั้นการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนผู้บริหารคณะครู-อาจารย์รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาจะต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของแหล่งเรียนรู้ว่าควรจัดในลักษณะใดได้บ้าง

จากการจัดเวทีประชาคมพบว่าเกษตรกรต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ควรมีแปลงสาธิตหญ้าแฝกให้มีการจัดหาพันธุ์หญ้าแฝก มีการเพาะพันธุ์ และขยายพันธุ์หญ้าแฝก มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายหญ้าแฝก มีวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแกนนำประจำหมู่บ้านมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมบูรณาการมีคณะกรรมการบริหารจัดการทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและเกษตรกรมีการประชาสัมพันธ์จัดทำสื่อเผยแพร่ความรู้และเชิญชวนมาเยี่ยมชมศูนย์ มีศูนย์พี่เลี้ยงมาดูแลและอำนวยความสะดวกในเรื่องความรู้และการบริการแก่ผู้ที่ต้องการมีการประเมินผลและติดตาม มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับรุ่นต่อไป รัฐควรมีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณให้มีผู้เชี่ยวชาญ

เกี่ยวกับหญ้าแฝกมีการประกวดกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกและนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการส่งเสริมเกษตรกรทุกหมู่บ้านให้มีการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ของตนเองและที่สำคัญควรปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ดิน-น้ำ เพื่อให้มนุษย์คงอยู่คู่ดิน น้ำ ป่า และให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกให้มากที่สุด จาก โครงการศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชเสาวนีย์ สรุปความว่า “ที่นี้มีปัญหาเรื่องดินเป็นดาน จึงขอให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดินพิจารณาช่วยเหลือราษฎร” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตร การดำเนินงานโครงการศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ และมีพระราชกระแสให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมให้กับราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบริเวณพื้นที่รอบศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ให้มีน้ำใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภค-บริโภคอย่างเพียงพอรวมทั้งให้พิจารณาช่วยเหลือและส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรเพื่อให้มีรายได้เสริมและมีความเป็นอยู่ที่ดี วันที่ 26 ธันวาคม 2548 (ศูนย์ข้อมูล: โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ/โครงการพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง, แนวพระราชดำริ, หลักการทรงงาน, หญ้าแฝก, การบริหารจัดการน้ำ ฯลฯ ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มา: สำนักงานประสานงานโครงการพื้นที่ 2 ข้อมูล ณ วันที่: 8 พฤษภาคม 2556)

ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 20 ไร่ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแปลงสาธิต ขยายพันธุ์ กระจายไปสู่เกษตรกรโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกควรพิจารณาสิ่งที่เป็นความต้องการมีความนิยมของกลุ่มเกษตรกร ผู้ที่สนใจและยกระดับคุณภาพของหญ้าแฝกไปสู่ตลาดการค้าโลก
2. ควรมีการสนับสนุนให้เกษตรกรนำหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่นาของตนเองในรูปแบบต่างๆ ทุกครัวเรือน
3. ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมได้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการนำความคิดเห็นไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝกในรูปแบบต่างๆ หรือสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการยุคประเทศไทย 4.0

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยพันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ ให้มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยขยายพื้นที่ศึกษาศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝกพันธุ์พื้นเมืองและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภออื่นๆ
3. ควรมีการวิจัยการนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- กองฝึกอบรม กรมพัฒนาที่ดิน. (2536) “คู่มือการดำเนินงานและฝึกอบรม” ในการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ กองแผนที่และการพิมพ์ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กลุ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการจัดการดิน สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2548). คู่มือเรื่องการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาที่ดิน กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ป. ลักษณะและสมบัติของดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ชุดดิน **โคราช**. แหล่งที่มา: <http://www.ldd.go.th>, 24 เมษายน 2559.
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2555). ความรู้เรื่องหญ้าแฝกสำหรับเยาวชน หญ้าแฝกดองน้ำ สร้างดิน. สำนักผู้เชี่ยวชาญ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ. (2553). สถิติพื้นที่ปลูกหญ้า/พืชอาหารสัตว์และพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะ. ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์. แหล่งที่มา: http://www.dld.go.th/nutrition/Service_knowledge/data_stat/data_grass.htm, 11 มิถุนายน 2560.
- ราเชนทร์ ธีรพร. (2536). การใช้ประโยชน์และการจัดการหญ้าแฝกในการอนุรักษ์น้ำและไนโตรเจนในดิน ภาควิชา **พืชไร่นา**. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพ็ญศรี ศรีประสิทธิ์, ปรัชญา ปรัชญลักษณ์และวิโรจน์ วนาสิตธัชวัฒน์. (2545). การใช้หญ้าแฝกหมักเป็นอาหารหยาบ **เลี้ยงโคขุน**. รายงานผลงานวิจัยประจำปี 2545 กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 225-228.
- เพิ่มพูน กীরติกสิกร. (2527). **ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย**. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- พิชิต ฤทธิจรรุญ. (2547). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภาคภูมิ ต้นเตชสาธิต. (2546). **อิทธิพลของหญ้าแฝกและพืชคลุมดินต่อการเปลี่ยนแปลงสมบัติบางประการของชุดดิน โพนพิสัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณุช แหยมแสง. (2554). “การพัฒนาเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ใน **ทฤษฎีมหาวิทยาลัยรามคำแหง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วารุณี พานิชผล ชิตยุทธ วรวิทย์และสมพล ไวปัญญา. (2538). **คุณค่าทางโภชนาของหญ้าแฝกหมักที่เติมสารชนิดต่างๆ**. กองอาหารสัตว์, กรมปศุสัตว์, กรุงเทพฯ.
- วินัย บุญกล้า. (2548). รูปแบบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านห้วยคนทา กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- สมชัย อนุสนธิ์พรเพิ่ม. ม.ป.ป. **หญ้าแฝก : พืชเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ**. แหล่งที่มา: http://www.paktho.ac.th/learning/science_new/file2/12-35.htm, 15 มีนาคม 2559.

- สันติภาพ ปัญจพรรค มงคล ต๊ะอุ้น และธิดิมา เขียวถู่. (2549). การใช้หญ้าแฝกร่วมกับการจัดการดินและปุ๋ยต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืชไร่และเพื่อการฟื้นฟูปุ๋ยการที่ดิน. คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการดิน. ม.ป.ป. ก. โครงการหญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติ. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการดิน. ม.ป.ป. ข. เอกสารเผยแพร่ การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อภันตรี พุกษ์พงศ์ อรุณ พงษ์กาญจนะ อาทิตย์ สุขเกษม และกมลภา ภาวพัฒน์. (2548). การใช้น้ำของหญ้าแฝก. เอกสารประกอบภาคนิทรรศการกรมพัฒนาที่ดิน ประจำปี 2548 วันที่ 16-18 มกราคม 2548.
- อารี สุวรรณจินดา. (2551). การปลูกหญ้าแฝกในการปรับปรุงดินที่แข็งเป็นดานเพื่อการปลูกไม้ยืนต้นโดยใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- เนาวรัตน์ ลิขิตเศรษฐ์. (2545). การเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- Cull R.H. H. Hunter and M. Hunter. (2000). Application of vetiver grass technology in off- side pollution control. II. Tolerance of vetiver grass toward high level of herbicides under wetland conditions. pp. 407-410 *In Proceeding of the Second International Conference on Vetiver*. Office of the Royal Development Projects Board, Bangkok.
- Mickhovski, S.B., LPH van Beek, F. (2005). Uprooting of Vetiver grass Uprooting resistance of vetiver Grass (*Vetiveria Zizanioides*). *Plant and Soil*. 278 (2): 33-41.
- Liu, P., C. Zheng, Y. Lin, F. Luo, X. Lu and D. Yu, (2003). Dynamic state of nutrient contents of Vetiver grass (China Vetiver Workshop).
- Liu, P., C. Zheng, Y. Lin, F. Luo, X. Lu and D. Yu. (2003). Study on Digestibility of Nutrient Content of Vetiver Grass. *In Proceeding "The Third International Conference on Vetiver and Exhibition Vetiver and Water": An Eco-Technology for Water Quality Improvement*, October 6-9, 2003. China Agriculture Press, Beijing.
- Sai Leung Ng , Qiang Guo Cai, Shu Wan Ding, Kwai Cheong Chau and Jie Qin. (2008). Effects of contour hedgerows on water and soil conservation, crop productivity and nutrient budget for slope farmland in the Three Gorges Region (TGR) of China. *Agroforestry Systems*. 74 (3): 279-291.
- Tsherning K., D.E. Leihner, T.H. Hilger, K.M. Muller-Samann and M.A. El Sharkawy. (1995). Grass Barriers in Cassava Hillside Cultivation : Rooting Patterns and Root Growth Dynamics. *Field Crops Research*. 43 (3) : 131-140.